

İlköğretim Okulu 6., 7. ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Temizlik ve Hijyen Algıları

Cleanliness and Hygiene Perceptions of Primary School Students in 6th, 7th, and 8th Grades

Gökhan KAHVECİ* & Zülfü DEMİRTAŞ**

Özet

Bu araştırmanın amacı ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıflarında öğrenim görmekte olan öğrencilerin temizlik ve hijyen algılarını belirlemektir. Araştırma tarama modelinde tasarlanmıştır. Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında Elazığ ili Kovancılar ilçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarında öğrenim gören 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evren üzerinde yapılmış, örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Araştırmada ölçme aracı olarak Temizlik ve Hijyen Ölçeği (THÖ) geliştirilmiş ve kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-Testi, Mann-Whitney U Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) ve Kruskal Wallis testlerinden yararlanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutuna yönelik algıların en yüksek düzeyde olduğu, “Okul Çevresi Temizliği” boyutuna yönelik algıların ise en düşük düzeyde olduğu bulunmuştur. Ayrıca 6. sınıf öğrencilerinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerine oranla “Temizlik ve Hijyen” algılarının daha yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Temizlik, Hijyen, Okul, Okul sağlığı, İlköğretim okulu

Abstract

The aim of this research is to determine the perception of the students of 6th, 7th and 8th grades. The research is designed by survey model. The population of the research consists of the students that are educated in 2010-2011 education year in 6th, 7th and 8th classes of the schools that are located in the centre of Kovancılar of the city Elazığ. The research was done by the help of the population the research. The sample of the research was not taken into consideration. The cleaning and hygiene scale has been used as a measuring tool. For the analysis of the research t-Test, Mann-Whitney U test, One Way Anova analysis and Kruskal Wallis have been helpful to us. As a result of the research, the perception of the personnel hygiene and care has the highest importance, but the perception of the cleaning of the school and its environment is at the lowest point and also it is known that the students from 6th classes have higher perception on ‘Cleaning and Hygiene’ than the students from 7th and 8th classes.

Key Words: Cleaning, Hygiene, School, School hygiene, Primary school

* Arş Gör.; Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e-posta: gokhannkahveci@gmail.com.

** Yrd. Doç. Dr.; Firat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, e-posta: demirtaszulfu@gmail.com.

Giriş

Okul yaşamı insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Okul yılları neredeyse bütün alanlarda hızlı bir gelişmenin yaşandığı, öğrenci davranışlarının istendik yönde geliştirilmesi ve öğrencilerin iyi bir geleceğe hazırlanması sürecinin gerçekleştiği bir dönemdir (Arabacı, 2010). Okul çocuk, genç ve yetişkinlerin daha sağlıklı, daha uzun, daha konforlu ve daha fazla üretken bir hayat sürmeleri amacıyla eğitim ve öğretim gördükleri bina ve kurumdur (Marmaris, 2004; Orhan, 2010). Okul, kişiyi kendisine, içinde yaşadığı topluma ve tüm insanlığa yararlı, toplumsal bilinci gelişmiş bir insan olması için eğitmeyi ve geleceğin sağlıklı toplumunu oluşturmayı amaçlamaktadır (Güler ve Kubilay, 2004).

Okulun öğrenciyi etkileyen en önemli çevre olduğu kabul edilmektedir. Bu çevre içerisinde çocuklar ya da gençler yaşamlarının önemli bir kısmını geçirirler ve okul özel bir çevrede ve uygun öğrenim ortamı içinde çocukların yetişmesini ve gelişmesini sağlamayı amaç edinir. Okul, fiziksel özelliklerinin yanında bulunduğu çevreden ayrı düşünülemez. Okul çevresi, çocuğun sağlığı ve gelişimi üzerine aile çevresinden sonra etki yapan ikinci önemli ortamdır (Akın, Hodoğlugil, Koçoğlu, Supramaniam, Aydın, Bacanlı, Barut, Başlar ve Çağlar, 2000). Okul ve ailenin işbirliği içinde olmasını gerektiren sağlıklı okul çevresinin, çocuğun eğitimine uygun, fiziksel ve sosyal gelişmeye yardımcı, tehlikelerden uzak bir ortam olması beklenir (Şerefli, 2003; Çivi ve Koruk, 2003). Okul çevresinin güvenliği birincil öneme sahiptir (Temel, Sevcen, Boztaş, Vaizoğlu ve Güler, 2009). Günümüzde uzun bir süreye yayılan okul yaşantısının en önemli evrelerinden biri ilköğretim dönemidir.

İlköğretim okulları, öğrenime başlama yaşına gelmiş kız ve erkek çocukların temel eğitim seviyesinde mecburi eğitim ve öğretiminin yapıldığı eğitim binaları ve tesisleridir (Turan, 2008). İlgili yasada 1983 yılında yapılan değişiklik ile Türkiye’de 6 ile 14 yaşları arasındaki çocuklar için ilköğretim zorunlu hale getirilmiştir (Resmi Gazete, 1961). Temel eğitimin verildiği bu dönemde öğrencilerin sağlıklı bir okul ortamında eğitim alması fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimleri açısından önemlidir. Bir ülkenin kalkınmışlık düzeyinin belirlenmesinde o ülkedeki sağlıklı insan gücünün önemli rolü vardır. Sağlıklı insan gücü ise çocukluktan başlayarak sağlığının bilincinde olan, sağlığını koruyan ve sağlığı bozulduğunda fark eden bireylerin yetiştirilmesi ile olanaklıdır. Okul çağı çocukları, toplumun sağlık düzeyinin yükseltilmesinde önemli bir yere sahiptir. Çocuğun, aile ortamında kazanmaya başladığı sağlıkla ilgili yanlış ya da eksik davranışları okulda verilecek sağlık eğitimi ile düzeltilebilir (Başbüyük ve Hubbezoğlu, 2007; Güler ve Kubilay, 2005). Sağlık eğitimi veren okulların sağlık kültürünü oluşturması ve kendi öğrencilerinin sağlıklarına yeterli düzeyde özen göstermeleri beklenir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, öğrencilerde temizlik ve hijyen kavramlarının yerleşmesi sağlık kültürünün oluşması açısından önem taşımaktadır.

Temizlik görünen kirlerin ortamdaki uzaklaştırılması olarak tanımlanırken; hijyen, sağlıklı ortamın korunması ve ortamın mikroplardan arındırılması olarak tanımlanmaktadır. Temizlik, sağlığı korumanın birinci koşulu ve kuralıdır. Hijyenin sağlanmasıyla, kişiler patojen mikroorganizmalardan ve parazitlerden arınmış olduğu için her hangi bir bulaşıcı hastalığı da başkalarına bulaşturmazlar (<http://www.araklidevlethastanesi.gov.tr>, 2012). Hijyen bir sağlık bilimi olup temel ilgi alanı, sağlığın korunması ve sürdürülmesidir. Bir başka şekilde tanımlanacak olursa hijyen, kişinin kendi sağlığını koruması için devam ettirmesi gereken öz bakım uygulamalarının tamamıdır (<http://www.beyazegitim.k12.tr>, 2012). İlköğretim çağındaki öğrencilerin etkinlikleri genelde birlikte yapmaları, oyun sırasında yakın temasta olmalarından dolayı birbirlerine hastalık bulaştırma ihtimalleri yükselmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, öğrencilerin temizlik ve hijyen kurallarına göre hareket etmesinin önemi daha da artmaktadır. Ayrıca bu durum okul sağlığını da etkilemektedir.

Okul sağlığı, öğrencilerin ve okul personelinin sağlığının değerlendirilmesi, geliştirilmesi, sağlıklı okul yaşamının sağlanması ve sürdürülmesi, öğrenciye ve dolayısıyla topluma sağlık eğitiminin verilmesi için yapılan çalışmaların tümünü içerir (www.tusak.saglik.gov.tr, 2011). Okul sağlığı öğrencilerin, öğretmenlerin ve okul personelinin, ruhsal, bedensel ve sosyal açıdan tam iyilik halinde olmalarını hedeflemektedir (Babayiğit, Bakır, Tekbaş, Oğur, Kılıç ve Hasde, 2010). Okul sağlığının iyileştirilmesi ve istenilen seviyeye gelmesi açısından okul sağlığı hizmetleri önemli bir işleve sahiptir.

Okul sağlığı hizmetleri, okul ve çevresinde sağlığı olumsuz olarak etkileyen her türlü etmenin denetiminin yanında, okul çalışanlarının ve öğrencilerinin sağlıkla ilgili değerleri kavrama, yaşam biçimlerini geliştirmeyi kapsayan sağlık kültürünü oluşturmayı amaçlayan temel sağlık hizmetlerinin bir parçasını oluşturmaktadır (Çağlayaner ve Gönenli, 1998; Aydın, İrgil, Akış ve Pala, 2004; Ceylan ve Turan, 2009). Sağlık eğitimi, öğrenci sağlığı, okul çevresi ve okul personelinin sağlığı ile birlikte okul sağlığı hizmetlerinin temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Sağlık eğitimiyle kazanılan davranışlar aileleri de olumlu yönde etkilemekte, böylece öğrenciler bir çarpan etkisiyle toplumun sağlık eğitimini de dolaylı olarak olumlu

etkilemiş olabilmektedir (Şimşek, 2010). Sosyal ve ekonomik farklılıkların yaşandığı toplumlarda maddi yetersizlik, sağlık ve sosyal güvencenin olmaması gibi ekonomik veya anne-baba ilgisizliği gibi ekonomik olmayan nedenlerle sağlık hizmetlerinden yararlanamayan çocuklara ulaşma olanağı sağlaması yönüyle okul sağlığı hizmetleri oldukça yararlıdır (Başar, 2008). Okul sağlığı hizmetlerine daha fazla önem verilerek toplum sağlığının geliştirilmesi de mümkün görünmektedir.

Okul binasının, oyun alanlarının, mutfak ve tuvaletlerin, ısıtma, havalandırma, aydınlanma koşullarının sağlığa uygun olması, okulda sağlıklı bir çevrenin varlığına işaret eder. Her okulda temiz ve yeterli içme ve kullanma suyu sağlanmalıdır. Okulda sağlık hizmetini yürütenlerce okul ve çevresinin kazalara karşı koruma yönünden uygunluğu kontrol edilmeli okul sağlığı tarama programları oluşturulmalı ve gerekli olan düzenlemeler yapılmalıdır. Öğrencilere sağlıklı bir çevrede yaşama bilinci kazandırılmasının sağlık eğitiminin çok önemli bir parçasıdır (Seçginli, Erdoğan ve Demirezen, 2004; Soysal, 2008). Türkiye’de yapılan bazı araştırmalarda, okullarda görev yapan personel sayısının az, temizliğin yetersiz olduğu, öğrenci başına düşen tuvalet kabini sayısının ihtiyacı karşılamadığı, temizlik malzemelerinin bulunmadığı, içme suyu ihtiyacının tuvaletlerdeki lavabolardan sağlandığı, sınıfların kalabalık olduğu, öğrenci başına düşen bahçe alanının yetersiz olduğu, sağlık görevlileri ve öğretmenler tarafından öğrencilere yeterli düzeyde sağlık eğitiminin verilmediği, okul çevrelerinin sağlığa uygun özelliklerde olmadığı ortaya çıkmıştır (Akın vd., 2000; Usta, 2008).

Okulların temizlik ve hijyen konusunda teşvik edilmesi, okul sağlığı hizmetlerinin daha iyi düzeye çıkarılması amacı ile Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı arasında düzenlenen protokol gereği “Beyaz Bayrak” projesi başlatılmıştır. 17.12.2007 tarihi itibarı ile Türkiye genelinde toplam 1354 okul beyaz bayrak alırken en fazla İzmir (197 okul), Elazığ ve Gümüşhane (1 okul) en az beyaz bayrak alan iller arasında yer almıştır (<http://www.saglik.gov.tr>, 2011). Bu bağlamda, Elazığ ilinde okulların temizlik ve hijyen konusundaki çalışmaların mevcut durumunun ortaya konması önem taşımaktadır.

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulu 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algılarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin “Temizlik ve Hijyen” algıları hangi düzeydedir?
- Öğrencilerin cinsiyete göre “Temizlik ve Hijyen” algıları anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre “Temizlik ve Hijyen” algıları anlamlı farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Model

Bu araştırma tarama modelinde desenlenmiştir. Tarama modelleri, olayları ve olguları geçmişte ya da halen var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan yaklaşımlardır (Karasar, 2008). Bu model doğrultusunda, ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algıları belirlenmiştir.

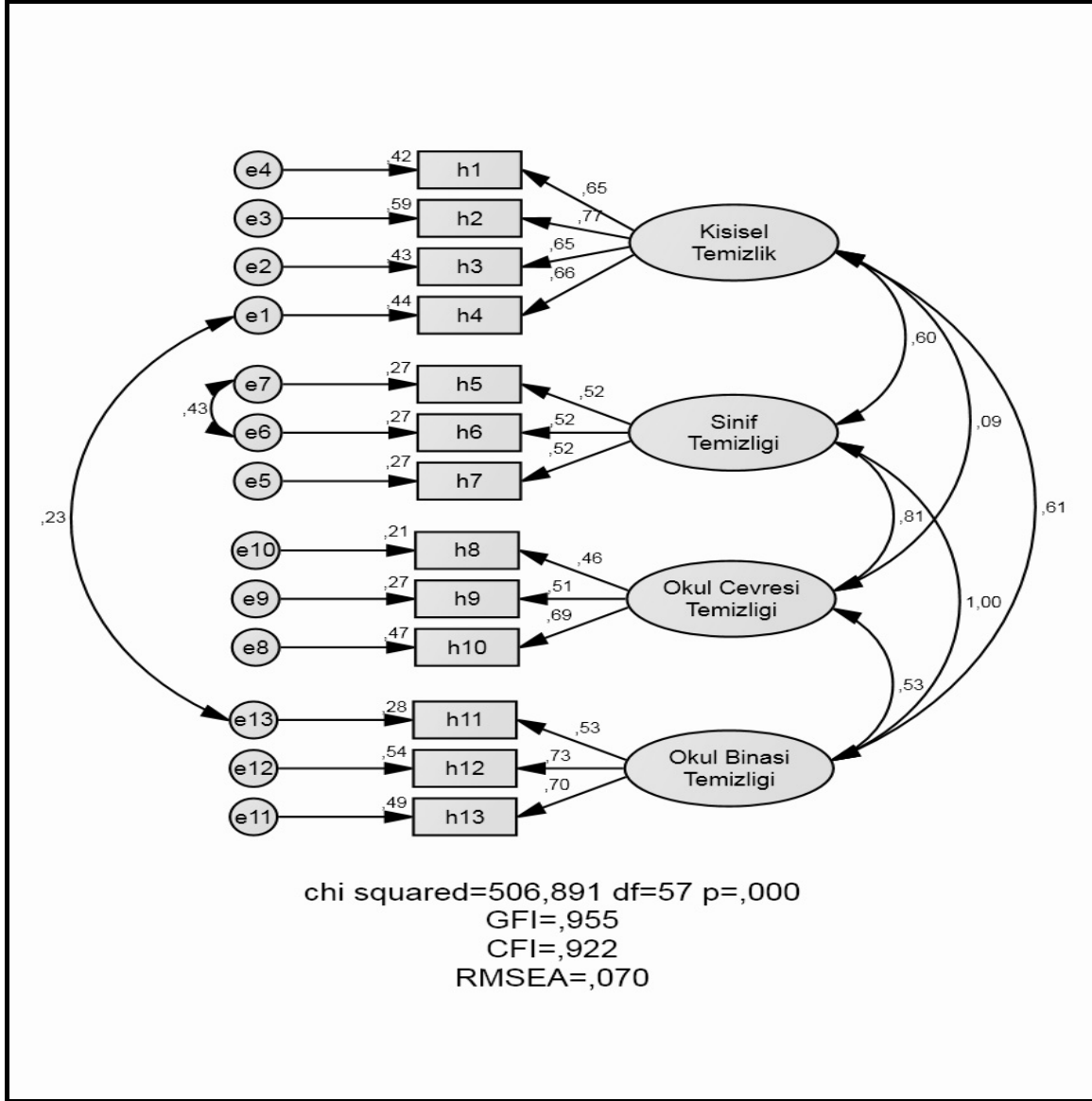
Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2010-2011 eğitim ve öğretim yılında Elazığ ili Kovancılar ilçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarında öğrenim gören 6., 7. ve 8. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma evren üzerinde yapılmış, örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Kovancılar ilçe merkezinde bulunan ilköğretim okullarındaki 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerine 1750 ölçek dağıtılmış uygulama sonucunda kabul edilebilir nitelikte 1614 ölçek geri dönmüştür.

Ölçme Aracı

Araştırmada ölçme aracı olarak Temizlik ve Hijyen Ölçeği (THÖ) geliştirilmiş ve kullanılmıştır. THÖ geliştirilirken alan yazın taraması sonucunda 28 maddelik bir araç oluşturulmuştur. Geliştirilen bu araç 300 öğrenciye uygulanmış, uygulama sonucunda elde edilen veriler açımlayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Açımlayıcı faktör analizi sonucunda KMO değeri (.833), Bartlett testi (128,903) ve p değeri (.000) anlamlı bulunmuştur. Faktör analizi sonucunda aracın dört faktör içerdiği görülmüştür. Birinci faktöre “*Kişisel Temizlik ve Bakım*”, ikinci faktöre “*Sınıf Temizliği*”, üçüncü faktöre “*Okul Çevresi Temizliği*” ve dördüncü faktöre “*Okul Binası Temizliği*” adları verilmiştir. Faktörlerin açıkladığı varyans oranları Kişisel Temizlik ve Bakım % 22,58, Sınıf Temizliği % 15,82, Okul Çevresi Temizliği % 13,74 ve Okul Binası Temizliği % 12,79 şeklindedir. Ayrıca ölçeğin tamamının açıkladığı varyans oranı ise % 64,94’tür. Ölçeğin ne derece güvenilir olduğunu belirlemek amacıyla her alt boyuta ve ölçeğin tamamına yönelik Cronbach Alpha güvenilirlik

katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplanan güvenilirlik katsayıları boyutlar için sırasıyla ,84; ,71; ,68 ve ,69 şeklindedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise ,81'dir. Elde edilen sonuçlar ışığında ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir. Ölçek geliştirilmesinin ikinci basamağında, açıklayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen ölçeğe doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizi sonucu elde edilen veriler Şekil 1'de yer almaktadır.

Şekil 1. Temizlik ve hijyen ölçeğinin doğrulayıcı faktör analizi

Şekil 1, faktör yüklerinin 0,46 ile 0,73 arasında değiştiğini ve “Temizlik ve Hijyen Ölçeği”ni oluşturan bütün faktörlerin birbirleri ile aynı yönde ve güçlü bir ilişkiye sahip olduğu göstermektedir. En güçlü ilişki “Sınıf Temizliği” faktörü ile “Okul Binası Temizliği” faktörü arasındadır (1,00). Doğrulayıcı faktör analizinin uyum indekslerine bakıldığında, GFI (Uyum İyiliği İndeksi) = 0,955, CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) = 0,922 ve RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü) = 0,70 şeklindedir. Ayrıca p değeri (,000) anlamlı düzeydedir. GFI değerinin 0,95 ile 1 arası olması mükemmel uyumu, CFI değerinin 0,90 ile 0,95 arasında olması iyi uyumu ve RMSEA değerinin 0,5 ile 0,8 arasında olması iyi uyumu göstermektedir (Bayram, 2010). Bu verilere göre, modelin iyi bir uyum gösterdiği söylenebilir.

Verilerin Analizi

İlköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algılarını belirlemek amacıyla kullanılan “THÖ” ile elde edilen ortalamaların sözlü ifade hâline dönüştürülmesi için aralık değerleri hesaplanmıştır ($5-1=4$ $5/4=0,80$). Bu değer en küçük değerden başlanarak eklenmiş ve sözel anlatıma dönüştürülmüştür. Bu bağlamda değer aralıkları; 5,00-4,21 “Tamamen Katılıyorum”, 3,41-4,20 “Katılıyorum”, 2,61-3,40 “Orta Düzeyde Katılıyorum”, 1,81-2,60 “Katılmıyorum” ve 1,00-1,80 “Hiç Katılmıyorum” şeklinde yorumlanmıştır. Verilerin analizinde öğrencilerin farklı boyutlarda temizlik ve hijyen algılarını ölçmek için aritmetik ortalama ve standart sapma puan aralıkları ölçütünde analizi yapılmıştır.

THÖ’de yer alan boyutlara göre cinsiyet ve sınıf değişkenleri için t Testi, Mann-Whitney U testi, Tek Yönlü Varyans Analizi ve Kruskal Wallis testleri uygulanmıştır. Cinsiyet değişkeni açısından grup ortalamaları arasında anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla homojen dağılım gösteren boyutlar için t Testi, homojen dağılım göstermeyen boyutlar için Mann-Whitney U testi; sınıf değişkeni açısından anlamlı farklılıkların bulunup bulunmadığını belirlemek amacıyla homojen dağılım gösteren boyutlar için Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova), homojen dağılım göstermeyen boyutlar için ise Kruskal Wallis testi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma sorularına ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmektedir. Araştırma kapsamında Temizlik ve Hijyen Ölçeğini (THÖ) dolduran toplam 1614 katılımcının 755’i (%46,8) kız iken 859’u (%56,2) erkektir. Araştırmaya katılan öğrencilerin sınıf düzeylerine göre dağılımı; 6. sınıf 544 kişi (%33,7), 7. sınıf 528 kişi (%32,7) ve 8. sınıf 542 kişi (%33,6) şeklindedir.

Boyutlar Açısından Öğrencilerin Temizlik ve Hijyen Algıları

Öğrencilerin THÖ’nün boyutlarına göre temizlik ve hijyen algılarına ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Temizlik ve Hijyen Ölçeğinin Boyutlarına Yönelik Algı Ortalamaları

Boyutlar	N	\bar{x}	S.S.
Kişisel Temizlik ve Bakım	1614	4,32	0,83
Sınıf Temizliği	1614	3,48	1,04
Okul Çevresi Temizliği	1614	2,62	1,03
Okul Binası Temizliği	1614	3,77	1,04
Toplam	1614	3,55	0,99

Tablo 1 incelendiğinde öğrencilerin “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutuna yönelik algılarının *tamamen katılıyorum* düzeyinde, “Sınıf Temizliği” ile “Okul Binası Temizliği” boyutlarına yönelik algılarının *katılıyorum* düzeyinde “Okul Çevresi Temizliği” boyutuna yönelik algılarının ise *orta düzeyde katılıyorum* şeklinde olduğu görülmektedir. Öğrencilerin temizlik ve hijyen algıları genel olarak *katılıyorum* ($\bar{x}=3,55$) düzeyinde gerçekleşmiştir. Öğrenciler, kendi kişisel temizlik ve bakımlarını yeterli düzeyde yaptıkları algısına sahip olmalarına karşılık ($\bar{x}=4,32$), okul çevresinin temizliğini oldukça düşük algılamaktadırlar ($\bar{x}=2,62$).

Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Temizlik ve Hijyen Algıları

Öğrencilerin temizlik ve hijyen algılarından elde edilen ortalamaların cinsiyete göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla t testi uygulanmıştır. Varyansları homojenlik gösteren boyutların t testine yönelik bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Cinsiyet Açısından Temizlik ve Hijyen Algularına Yönelik t Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{x}	S.S	t	S.D	p
Sınıf Temizliği	Kız	755	3,50	1,02	,677	1612	,498
	Erkek	859	3,46	1,07			
Okul Binası Temizliği	Kız	755	3,79	1,02	,828	1612	,408
	Erkek	859	3,75	1,06			

**p<,01; *p<,05

Tablo 2’deki verilere bakıldığında “Sınıf Temizliği” boyutuna yönelik kız öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=3,50$) erkek öğrencilere ($\bar{x}=3,46$) göre daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki bu farklılık ,05 düzeyinde anlamlılık göstermemektedir ($t=,677$; $p=,498$). Bu bulgu kız ve erkek öğrencilerin sınıf temizliği algılarının benzer şekilde olduğunu göstermektedir. “Okul Binası Temizliği” boyutuna yönelik kız öğrencilerin ortalaması ($\bar{x}=3,79$) erkek öğrencilere ($\bar{x}=3,75$) göre daha yüksektir. Ortalamalar arasındaki bu farklılık ,05 düzeyinde anlamlılık göstermemektedir ($t=,828$; $p=,408$). Bu bulgu, okul binasının temiz ve hijyen olmasına yönelik algıların kız ve erkek öğrenciler tarafından benzer şekilde gerçekleştiğini göstermektedir.

Varyansları homojen dağılım göstermeyen boyutlar için t testi yerine nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi yapılmış ve bu testin sonuçları Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyet Açısından Temizlik ve Hijyen Algularına Yönelik Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Kişisel Temizlik ve Bakım	Kız	755	890,15	672062,00	2,619005	,000**
	Erkek	859	734,86	631243,00		
Okul Çevresi Temizliği	Kız	755	788,97	595675,00	3,103005	,132
	Erkek	859	823,78	707630,00		

**p<,01; *p<,05

Tablo 3’teki verilere bakıldığında “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutuna yönelik kız ve erkek öğrencilerin algıları ,05 ve ,01 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir ($p=,000$). Bu farklılık kız öğrencilerin (Sıra Ort=890,15) erkek öğrencilere (Sıra Ort=734,86) göre kendi kişisel temizlik ve bakımlarına daha fazla önem verdikleri algısından kaynaklanmaktadır. Başka bir deyişle erkek öğrencilerin kendi kişisel temizlik ve bakımlarına yönelik algıları kız öğrencilere göre daha düşük bulunmuştur. “Okul Çevresi Temizliği” boyutuna yönelik kız ve erkek öğrencilerin algı ortalamaları arasında ,05 düzeyinde anlamlı farklılık bulunmamaktadır ($p=,132$). Bu bulgu okul çevresi temizliğinin kız ve erkek öğrenciler tarafından benzer şekilde algılandığını göstermektedir.

Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Temizlik ve Hijyen Alguları

Öğrencilerin temizlik ve hijyen algularından elde edilen ortalamaların öğrenim gördükleri sınıfa göre anlamlı farklılıklar gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 4 ‘te verilmiştir.

Tablo 4

Sınıf Değişkeni Açısından Temizlik ve Hijyen Algılarına Yönelik Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	\bar{x}	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	S.D	Karelerin Ort.	F	p	LSD Sonuçları	
Sınıf Temizliği	6. (1)	544	10,71	Gruplararası	66,534	2					
	7. (2)	528	10,40	Gruplarıçi	15813,947	1611	33,267	3,389	,034*	1>3	
	8. (3)	542	10,22	Toplam	15880,481	1613	9,816				
	6. (1)										
7. (2)											
Okul Çevresi Temizliği	6. (1)	544	8,44	Gruplararası	329,046	2					
	7. (2)	528	7,79	Gruplarıçi	15312,239	1611	164,523	17,30	,000**	1>2, 1>3, 2>3	
	8. (3)	542	7,35	Toplam	15641,284	1613	9,505				
	6. (1)										
7. (2)											
Okul Binası Temizliği	6. (1)	544	11,35	Gruplararası	8,166	2					
	7. (2)	528	11,21	Gruplarıçi	15754,312	1611	4,083	,418	,659	-	
	8. (3)	542	11,37	Toplam	15762,479	1613	9,779				
	6. (1)										
7. (2)											

**p<,01; *p<,05

Tablo 4'teki verilere bakıldığında "Sınıf Temizliği" boyutuna yönelik öğrenci algıları sınıf değişkeni açısından ,05 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir (F=3,389; p=,034). Bu farklılığın kaynağını bulmak için yapılan LSD testi, bu anlamlı farklılığın 6. sınıf öğrencilerinin 8. sınıf öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek algı ortalamalarına sahip olmasından kaynaklandığını göstermektedir. Bu bulgu 6. sınıf öğrencilerinin sınıflarının temiz olduğu algılarının 8. sınıf öğrencilerinden daha yüksek düzeyde olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle 8. sınıf öğrencileri sınıflarının temizliğini 6. sınıf öğrencilerine göre daha düşük düzeyde algılamaktadırlar.

"Okul Çevresi Temizliği" boyutuna yönelik öğrenci algıları ,05 ve ,01 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir (F=17,30 ; p=,000). Bu farklılığın kaynağını bulmak için yapılan LSD testi, anlamlı farklılığın 6. sınıf öğrencilerinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden; 7. sınıf öğrencilerinin de 8. sınıf öğrencilerinden daha yüksek algılara sahip olmasından kaynaklandığını göstermektedir. Bu bulgulara göre 6. sınıf öğrencileri 7. ve 8. sınıf öğrencilerine oranla; 7. sınıf öğrencileri de 8. sınıf öğrencilerine oranla okul çevresinin temizliğini daha yüksek düzeyde algılamaktadırlar.

"Okul Binası Temizliği" boyutuna yönelik öğrenci algıları ,05 düzeyinde anlamlı farklılık göstermemektedir (F=,418; p=,659). Bu bulgu okul binasının temiz ve hijyen olmasına yönelik 6., 7. ve 8. sınıf öğrenci algılarının benzer olduğunu göstermektedir.

Varyansların homojen dağılım göstermediği "Kişisel Temizlik ve Bakım" boyutu için uygulanan Kruskal Wallis testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5

Sınıf Değişkeni Açısından Temizlik ve Hijyen Algılarına Yönelik Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Boyut	Sınıf	N	Sıra Ortalaması	X ²	S.D	p
Kişisel Temizlik ve Bakım	6. Sınıf	544	854,74	13,868	2	,001**
	7. Sınıf	528	751,33			
	8. Sınıf	542	814,81			

**p<,01; *p<,05

Tablo 5’deki verilere bakıldığında “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutuna yönelik öğrenci algıları ,05 ve ,01 düzeyinde anlamlı farklılık göstermektedir ($p=,001$). Bu anlamlı farklılık 6. sınıf öğrencilerinin algılarından kaynaklanmaktadır. 6. sınıf öğrencilerinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre kişisel temizlik ve bakımlarına yönelik algıları daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir (Sıra Ort=854,74; Sıra Ort=814,81; Sıra Ort=751,33). Ayrıca 8. sınıf öğrencilerinin 7. sınıf öğrencilerine oranla kişisel temizlik ve bakım algıları daha yüksektir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Eğitim kurumlarının başında gelen okullar, bilgi üretme ve bununla birlikte değişimi ve gelişimi destekleme görevlerini yerine getirmektedir. Okullar, ortaya koyduğu çalışmalar, ürünler ve toplumsal etkileşim ile bu görevini yerine getirmekte, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü sisteme en iyi şekilde katmaya gayret etmektedir (Bayram, 2010). Bu kadar önemli işlevleri olan okulların, okul sağlığına dikkat etmemesi mümkün görünmemektedir. Öğrencilerin sağlıklı bir eğitim-öğretim ortamında öğrenim görmesi hem öğrenci sağlığı hem de öğrencilerin gelecekte hizmet edeceği toplum sağlığı açısından önem taşımaktadır. Dolayısıyla okulların kendi sağlık kültürünü oluşturmaya ve bu kültürü öğrenciler aracılığı ile topluma aktarmasına gereksinim duyulmaktadır.

İlköğretim okulları 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algılarını belirlemeyi amaçlayan bu araştırmada THÖ ölçeğinin boyutlarına yönelik en yüksek algı düzeyi “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutunda gerçekleşmiştir. Öğrenciler kendi kişisel temizliklerine ve bakımlarına gereken özeni gösterdiklerini düşünmektedir. Öğrencilerin kendileri ile ilgili bu algıları olumlu benlik algısı geliştirdiklerini göstermektedir.

Katılımcıların “Sınıf Temizliği” ve “Okul Binasının Temizliği” boyutlarına yönelik algıları “Katılıyorum” düzeyindedir. Öğrenciler, sınıflarının ve okul binasının temizliğini yeterli görmektedirler. Bu durum okulda ve öğrencilerin sosyal yaşamında, sağlık kültürünün oluşturulması açısından önem taşımaktadır. Öğrencilerin “Okul Çevresi Temizliği” boyutuna yönelik algıları en düşük düzeyde gerçekleşmiştir. Öğrenciler, okul çevresinin temiz olduğuna yönelik yüksek algılara sahip değildiler. Sağlıklı bir okul çevresi öğrencilerin temiz ve hijyenik bir ortamda öğrenim görmesi açısından önemlidir.

Cinsiyet değişkeni açısından “Kişisel Temizlik ve Bakım” boyutuna yönelik kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha yüksek düzeyde algılara sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Erkek öğrencilerin kişisel temizlik ve bakım algıları kız öğrencilerden daha düşük düzeyde gerçekleşmiştir. “Sınıf Temizliği” ve “Okul Binası Temizliği” boyutlarına yönelik kız öğrencilerin algı ortalamaları erkek öğrencilere oranla daha yüksek düzeydedir. Kız öğrenciler sınıflarının ve okullarının temiz ve sağlıklı olduğuna yönelik erkek öğrencilere göre daha yüksek algılara sahiptirler. “Okul Çevresi Temizliği” boyutuna yönelik ise erkek öğrenciler kız öğrencilere göre daha yüksek algı düzeylerine sahiptirler.

Sınıf değişkeni açısından 6. sınıf öğrencileri “Kişisel Temizlik ve Bakım”, “Sınıf Temizliği” ve “Okul Binası Temizliği” boyutlarında 7. ve 8. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek algılara sahiptirler. “Okul Çevresi Temizliği” boyutunda ise 8. sınıf öğrencileri 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre daha yüksek algılara sahiptirler. 6. sınıf öğrencileri kişisel temizlik ve bakımlarına, sınıflarının temiz ve hijyen olduğuna ve okul binalarının temiz olduğuna yönelik algıları 7. ve 8. sınıf öğrencilerinden daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Ayrıca 8. sınıf öğrencileri 6. ve 7. sınıf öğrencilerine oranla okul çevresinin sağlıklı ve temiz olduğu konusunda daha yüksek algılara sahiptirler.

Genel olarak bakıldığında ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin temizlik ve hijyen algılarının iyi düzeyde olduğu, kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla temizlik ve hijyen algılarının daha yüksek düzeyde olduğu, 6. sınıf öğrencilerinin 7. ve 8. sınıf öğrencilerine oranla temizlik ve hijyen algılarının daha yüksek düzeyde gerçekleştiği görülmüştür.

Okulun çevresinin temiz ve sağlıklı olmaması, okul sağlığının iyileştirilmesinin önünde bir engel teşkil etmektedir. Çevresi sağlıklı olmayan okulların sağlık kültürünü oluşturması da bu anlamda mümkün görünmemektedir. Okul sağlığı açısından öğrencilerin temizlik kurallarına uyması çok önemlidir. Sağlıklı bireylerin yetişmesi ve sağlık kültürünün tüm topluma yayılması için okullarda temizlik ve hijyenin önemi üzerinde gerekli hassasiyet gösterilmelidir. Bunun yanında sınıf seviyesinin yükselmesi ile birlikte öğrencilerin yaşının da ilerlemesi, onların okul çevresine karşı daha duyarlı hale getirmektedir. Bu duyarlılık, öğrencilerin okulun çevresinin temizliğinin yetersiz olduğu algısını oluşturmaktadır. Okul yönetiminin öğrencilerin bu duyarlılıklarına gerekli önemi vererek okulların çevre temizliğine daha fazla dikkat etmeleri beklenir.

Sağlıklı okul için, olumlu bir çevre geliştirmenin yanında okul ile ilgili olan herkesin paylaştığı ve benimsediği sağlık kültürünün de geliştirilmesi gereklidir. Tabak (2002), bireylerin bilinç düzeylerinin ürünü olan beceri ve yeterlikler olarak tanımlamakta ve bireyin sadece sağlık bilgilerini öğrenmesinin yeterli olmayacağına sağlıkla ilgili değerleri kavrama, yaşam biçimi haline getirme gibi becerilerinin geliştirilmesinin önemi üzerinde durmaktadır. Arabacı (2010)'ya göre çocuk ve gençlerde sağlığı geliştirme ve koruma oluşturabilme ve sağlıklı yaşamayı bir kültür haline getirmeyi amaçlayan projelerin geliştirilmesi bu konuda yapılacak önemli çalışmalardır.

Okullar öğrencilerin yaşamlarında önemli yıllarını geçirdikleri kurumlardır. Bu anlamda düşünüldüğünde öğrencilerin hem iyi bir eğitim ve öğretim alması hem de sağlıkla ilgili gerekli bilinci kazanması önemlidir. Sağlıklı yaşam bilinci özellikle ilköğretim okullarında daha fazla önem taşımaktadır. "Ağaç Yaş İken Eğilir" atasözü bu durumu açıklamak için iyi bir örnektir. Öğrenim hayatları boyunca ilköğretim çağında aldıkları eğitim öğrenciler için temel oluşturmaktadır. Temelleri sağlam binaların her türlü zorlukta bile ayakta kalması gibi öğrencilerde yaşamları boyunca aldıkları eğitim ve öğretimle zorluklarla mücadele etmektedir. Bu nedenle ilköğretim çağındaki çocuklarda sağlık kültürünün yerleşmesi ve bu kültürün toplumun bütün kesimlerine işlemesi için temizlik ve sağlıklı yaşama önem verilmesi, bu anlamda öğrenci algılarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler ışığında bazı öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler aşağıda sunulmuştur.

- Sağlık kültürünün geliştirilmesi ve benimsenmesinde okullar uygun ortamları sağlamalıdır.
- Öğrencilerde sağlık bilincinin özellikle de çevre sağlığı bilincinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun için okul sağlık ekipleri oluşturulabilir.
- Okullarda, kişisel temizlik ve bakım başta olmak üzere çevre temizliğine yönelik bilgilendirici seminerler verilmelidir.
- Bu çalışma ilköğretim düzeyinde olan öğrenciler ile yürütülmüştür. Aynı çalışma ortaöğretim düzeyinde bulunan öğrenciler ile yürütülebilir.

Kaynakça

- Akın, A., Hodoğlugil, N., Koçoğlu, G., Supramaniam, D., Aydın, Y., Bacanlı, A., Barut, C., Başlar, K. ve Çağlar, P. (2000). Altındağ merkez sağlık ocağı bölgesi'ndeki beş ilköğretim okulunda okul sağlığı uygulamalarının değerlendirilmesi. *Hacettepe Toplum Hekimliği Bülteni*, 9 (3).
- Arabacı, İ. B. (2010). Ortaöğretim kurumlarında sağlık hizmetlerinin yönetici, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(158), 101-114.
- Aydın, N., İrgil, E., Akış, N. ve Pala, K. (2004). Nilüfer halk sağlığı eğitim araştırma bölgesinde dört ilköğretim okulundaki öğrencilerin sağlık durumlarının değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 30 (1), 1-6.
- Babayiğit, M., Bakır, B., Tekbaş, Ö., Oğur, R., Kılıç, A. ve Hasde, M. (2010). Ankara keçiören ilçe milli eğitim müdürlüğü'ne bağlı ilköğretim okullarının çevre sağlığı standardına uygunluk durumunun değerlendirilmesi. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 8 (1), 19-29.
- Başar, P. (2008). *Aydın'da iki ilköğretim okulunda okul sağlığı hizmetleri ve yeni bir model geliştirilmesi* (Tıpta Uzmanlık Tezi), Adnan Menderes Üniversitesi. Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Aydın.
- Başbüyük, G. ve Hubbezoğlu, İ. (2007). Sivas il merkezinde bulunan ilköğretim çağındaki çocukların ağız diş sağlığı durumu ve alışkanlıklarının belirlenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 60-71.
- Bayram, N. (2010). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş amos uygulamaları*. Ezgi Kitabevi, İstanbul.
- Bayram, T., Y. (2010). *Üniversitelerde örgütsel sessizlik* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Ceylan, S. ve Turan, T. (2009). Bir ilköğretim okulunda okul sağlığı hemşireliği uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 36-49.

- Çağlayaner, H. ve Gönenli, H. (1998). Etkin eğitim açısından okul sağlığı. *Aile Hekimliği Dergisi*, 2 (1), 31-39.
- Çivi, S. ve Koruk, İ. (2003). Konya ili hasanköy sağlık ocağı bölgesindeki ilköğretim okulu 1. sınıf öğrencilerinin genel sağlık düzeyi. *Türk Hijyen Derneği Biyoloji Dergisi*, 60(3), 87-94.
- Güler, G. ve Kubilay, G. (2004). Bir ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel bakım sorunlarının belirlenmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26 (2), 60-65.
- Güler, G. ve Kubilay, G. (2005). Bir ilköğretim okulu öğrencilerinin fiziksel bakım sorunlarının çözümlenmesinde toplum sağlığı hemşiresinin etkinliği. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 9 (1), 15-23.
- <http://www.saglik.gov.tr/TSHGM/belge/1-4440/beyaz-bayrak-projesi.html> (20.04.2011).
- <http://www.tusak.saglik.gov.tr/zehirlenmeler/Bolum1.pdf> (21.04.2011).
- <http://www.araklidevlethastanesi.gov.tr/saglikli-bir-hayat-icin-temizlik-ve-hijyen.html> (19.06.2012).
- <http://www.beyazegitim.k12.tr/family.asp?pageid=4> (18.06.2012).
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Marmaris, Ü. (2004). *Tekirdağ il merkezindeki ilköğretim okullarında okul sağlığı hizmetlerinin durumu, gereksinimler ve geleceğe yönelik öneriler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Trakya Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Edirne
- Orhan, B. (2010). *Trabzon il merkezindeki ilköğretim okullarının standartlara uygunluk ve çevre sağlığı durumları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Trabzon.
- Resmi Gazete (1961). *İlköğretim ve eğitim kanunu*. Sayı: 10705, Tarih: 12.1.1961. Değişiklik: 12.10.1983.
- Seçginli, S., Erdoğan, S. ve Demirezen, E. (2004). Okul sağlığı tarama programı: bir pilot çalışma örneği. *Sted*, 13(12), 462-465.
- Soysal, A. (2008). İzmir kemalpaşa ilçesindeki ilköğretim okullarının çevre sağlığı açısından değerlendirilmesi. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7 (5), 385-390.
- Şerefli, K. (2003). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin akademik başarılarını etkileyen zihinsel olmayan faktörler* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Niğde.
- Şimşek, Ç. (2010). Ankara il merkezinde bazı lise öğrencilerinin kişisel hijyen davranışları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 9 (5), 433-440.
- Tabak, R. S. (2002). Sağlık kültürü ve gençlik, 8. *Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde Sunulan Bildiri*, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Diyarbakır. 23-28 Eylül.
- Temel, F., Sevensan, F., Boztaş, G., Vaizoğlu, S. ve Güler, Ç. (2009). *Ankara'da bir ilköğretim okulu öğrencilerinin ve öğretmenlerinin ve konu uzmanlarının okul çevre algısının değerlendirilmesi*. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Turan, H. (2008). *Gaziantep il merkezindeki ilköğretim okullarının standartlara uygunluk ve çevre sağlığı durumlarının değerlendirilmesi* (Uzmanlık Tezi), Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Gaziantep.
- Usta, İ. (2008). *Tokat ili erbaa ilçe merkezi ilköğretim okullarındaki okul sağlığı hizmetlerinin değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Ek: Temizlik ve Hijyen Ölçeği

Kişisel Temizlik Boyutu

- 1. Düzenli olarak tırnaklarımı ve saçlarımı keserim.*
- 2. Temizliğin, sağlıklı yaşam için önemli olduğunun farkındayım.*
- 3. Okulumuzun ve sınıfımızın temizliği benim için önemlidir.*
- 4. Evimde sağlıklı yaşama ve temizliğe dikkat edilmektedir.*

Sınıf Temizliği Boyutu

- 5. Okulumuzda yemekhanenin/kantinin temizliği düzenli olarak yapılmaktadır.*
- 6. Kantin ve yemekhanelerde sağlıklı ve temiz besinler bulunmaktadır.*
- 7. Sınıfımız teneffüslerde havalandırılmaktadır.*

Okul Çevresi Temizliği Boyutu

- 8. Okulumuzda sağlıklı yaşam ve temizlik konusunda bilgi verici toplantılar düzenlenmektedir.*
- 9. Lavabolarda tuvalet kâğıdı, havlu peçete vb. bulunmaktadır.*
- 10. Okulumuzun bahçesi düzenli olarak temizlenmektedir.*

Okul Binası Temizliği Boyutu

- 11. Okulumuzda aşular zamanında yapılmaktadır.*
- 12. Okulumuzda koridorlar düzenli olarak temizlenmektedir.*
- 13. Okulumuzda görev yapan hizmetliler, okulun temiz olmasına dikkat etmektedir.*